

АЛБОТИНСКИЯТ СКАЛЕН МАНАСТИР

Невен Илиев

The rock monastery of Albotin

Neven Iliev

Abstract

The monastery of Albotin, situated 21 km south-west of the town of Vidin, is presented in this paper. The important role of Hesychasm in the monastery ideological life is amongst the factors, determining the interest of Historians toward this monument of medieval and modern sacral architecture.

Key words: *medieval rock monasteries, monastery of Albotin, Hesychasm, XIV century, Vidin.*

През XIV в. Византия и България били изцяло завладени от мистичното течение исихазъм (от средногръцки език = „покой”, „безмълвие”). Според Радченко, в България всички били исихасти – и духовници, и аристократи, като до такава степен се били вторачили в пъпа си, че даже не забелязали турската заплаха. Като конкурент на Търновското царство, Бдинското (Видинското) царство на цар Иван Срацимир (унгарците смятали пък, че още от 1262 г. България е разделена на тези две царства) не изостанало назад и в областта на исихазма.

Скалният манастир „Алботин” е разположен в местността Алботина (името се извежда от османското „ал” = „червен” или от изчезнало лично име Албота) на 21 км от Видин по течението на Бойнишко-Рабровската река, приток на р. Тополовец. Името на местността идва от това на изчезнало селище, споменаващо се в Съкратения регистър на Видинския санджак от 1560 г. под формата „Алтовин”. Селище с по-близкото име Алботен се споменава в Краткия

регистър на Видинския санджак от 1454 – 1455 г. (в Нишко, сега в Сърбия). Манастирът е останал незабелязан от Феликс Каниц и Константин Иречек. Той е останал в отдалечен и откъснат от съобщителните връзки район и задълго не е бил известен на изследвачите на българските старини. Първо описание на Алботинския манастир прави Васил Атанасов в един от видинските вестници през 1933 г.

В центъра на местността, в която е разположен манастирът, има лъка с дължина 350 м и широчина 100 – 120 м, която е на север от един от речните завои. На около 30 м над лъката са отворите на плитки пещери и скални навеси. Те са високи към 10 м и заемат 80 м в най-дълбоката извивка на хълма. Точно там са издълбани помещенията за скален манастир. Местността, в която той е разположен, и самият манастир са лесно достъпни. Това от своя страна е станало причина за бързото му унищожаване, след като е бил напуснат от обитателите си. Поради мекотата на скалата манастирът често е бил използван като каменоломна, а след каменарите се появили и иманярите. „Предприемчивият български дух” се е проявил и при него: той е бил използван като летен лагер за дребен рогат добитък. Дървените конструкции и лекият покривен материал от своя страна пък са създавали подходящи условия за възникване на пожари.

През лятото на 1976 г. н.с. Вълчо Вълков проведе едномесечно археологическо проучване на манастира. Манастирът и неговите части са разположени верижно, съобразно конфигурацията на скалния масив, в който са издълбани. За появата му са съдействали терасовидното разположение и изключително меката скала. Всяко помещение е имало изход към терасата, а взаимопроникващи входове или общи галерии на долния етаж е нямало. Помещенията са близо едно до друго, а в един от секторите са се образували два етажа. По-късно терасата пред тях е била покрита и оформена челно като портик. Вълчо Вълков смята, че манастирът се е състоял от: църква; 8 единични помещения, използвани за нуждите на монасите; 2 цилиндрични ями за вода и 29 гроба, издълбани в скалната основа на терасата и под църквата. Вълков посочва 3 сектора: централен, в който се намира храмът, северозападен и югоизточен (от двете му страни).

Алботинската църква по архитектурата си се доближава до трикорабна куполна базилика. Вътрешното пространство се дели на

три части от правоъгълни стълбове, чийто брой непрекъснато намалява (4 през 1933 г., 2 през 1976 г.). Църквата няма притвор, в централната ѝ част – наоса – се е влизало от запад по три каменни стъпала. От двете страни на наоса са корабите. Въпреки разрушенията, тя се очертава като трапец, обърнат с тясната страна на запад, а откъм широката източна страна като ветрило се разклоняват три абсиди. Ширината на църквата от запад е 4 м, от изток – 7,30 м, дължина – 4 м. В нея е имало и стенописи, които, за съжаление, са почти изцяло унищожени. В. Вълв смята, че сред 8-те единични помещения е имало помещение за съхраняване на манастирското имущество, две трапезарии и 5 килии. Открити са и 26 гроба (17 с напълно запазена форма и 9 засегнати от каменоломната). По-голямата част от гробовете (16) са в групи от по 2 – 3, разположени успоредно един на друг. 16 от 29-те гроба са обединени в 5 групи и изследвачът предполага, че те са на светски лица в роднински връзки, а единичните и разпръснати гробове са били на монасите. Цилиндричните ями са съхранявали вода за кръщаване и за през зимата – манастирът е разположен в добре водоснабден район и не е било нужно да се събира вода за през лятото. При едно от погребенията ръцете на покойника не са били кръстосани върху гърдите, а свити в лактите и изправени към рамената. Според В. Вълв, това е във връзка с дохристиянските представи за вампирясване на мъртвите. Манастирът има свои особености и като манастирски комплекс. Големият брой издълбани гробове в него подчертава неговата сакралност („скален некропол”). В това отношение с него донякъде би могъл да се сравни некрополът с 14-те гробници в склона под западния край на Венчанското кале на Провадийското плато.

Какви са причините, поради които свързвам Алботинският скален манастир с исихастите? Преди всичко двама от най-главните им за средновековна България представители са именно от Бдинското (Видинското) царство: Теодосий Търновски и Ромил Бдински. Съвсем естествено е част от учениците им да потърсят убежище от османското настъпление в по-отдалечени краища на България, и в частност, по родните места на своите учители. А там те са били много добре приети поради съперничеството между двете български царства. Втората причина е от светски характер. През 1930 г. близо

до манастира са били открити 4-5 масивни надушници и един златен кръст. От тях през 1965 г. в ОИМ – Видин, биват предадени една златна и една сребърна надушница. Тогавашната директорка на музея Йорданка Атанасова свързва откриването им в близост до Алботинския скален манастир с обичая средновековните аристократи да бъдат погребвани близо до църкви и манастири. В подкрепа на това идва и мнението на Вълчо Вълков за светския характер на голяма част от погребенията в манастира. Като един допълнителен довод в полза на връзките на манастира с исихастите са килиите, свидетелстващи за един крайно аскетичен начин на живот – нещо характерно именно за исихастите. И на последно (но не и по значение!) място: вече споменах, че исихазмът е господстващото течение във Византия и България през XIV в. За да може да съществува сравнително отдалеченият от централните пътища скален Алботински манастир, той се е нуждаел от значителна финансова подкрепа. А такава са могли да му окажат доста заможните феодали от Бдин (Видин) и околностите му. В замяна на това те са намирали „вечен покой” именно край манастира, който са подпомагали приживе.

ЛИТЕРАТУРА:

Атанасов, Васил. Пещерният манастир в Алботин. – В-к „Просвета” (Видин), №16/9.2, 1933 г.

Атанасова, Йорданка. Средновековни накити от Видинско. – Известия на музеите в Северозападна България. Т.1. С., 1977.

Боянич-Лукач, Душанка. Видин и Видинският санджак през XV – XVI век. С., 1975.

Вълков, Вълчо. Скалният манастир в местността „Алботин” – Видинско. – Известия на музеите в Северозападна България. Т. 2. С., 1978.

Цухлев, Димитър. История на града Видин и неговата област (Видинско, Кулско, Белоградчишко, Ломско, Оряховско, Вратчанско, Фердинандско, Берковско и Крайна). С., 1932.